

C.B. Zijderhoudt

MEESTER ECKHARTS
MYSTIEK
IN DE PRAKTIJK

Derde druk 2017

Zuiderhoudt, C.B.

Meester Eckharts mystiek in de praktijk / C.B. Zuiderhoudt

ISBN 978 94 91748 66 0

NUR 708

Trefw.: mystiek

Redactie, layout, zetwerk en omslagontwerp: Jaap Verheij

Copyright © C.B. Zuiderhoudt 2011

Uitgave: ZMB b.v. Bilthoven

Niets uit deze uitgave mag worden gereproduceerd zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Woord vooraf 9

Hoofdstuk 1 Wat is mystiek? 13

Definities 14

Religieus en materieel denken 15

Godsdienst en geloven 18

Mystiek in relatie tot religie en godsdienst 21

Hoofdstuk 2 Opgaan in God 25

Wat ben ik? 26

Bewustzijn 28

Scheppen en ervaren 30

Ervaren als identificatie 33

Hoofdstuk 3 De diepste grond 36

Alomtegenwoordigheid 36

Het *zijn* 37

God 38

Speculaties 42

Hoofdstuk 4 Meester Eckhart en zijn vier thema's 44

De tijdgeest van Eckhart 44

Eckharts levensloop 47

Het doel van zijn leringen 49

De vier thema's van Eckhart 51

Hoofdstuk 5 Eerste thema:

De grote adel die God in de ziel heeft gelegd 53

- Het wonder van bewustzijn 53
- God-schepper 54
- Het geschapen bestaan ontvangen 54
- Innerlijke processen 56
- Uitstromen en doorbreken 57
- Het vonkje 58
- De heiligheid van het bestaan 60
- De ziel 62

Hoofdstuk 6 Tweede thema:

Opnieuw geboren worden in God 65

- De verlichtingsgebeurtenis 65
- Eckharts onbegrepen werk 67
- Een lege geest 69
- Spirituele dood 72
- God zien in alle dingen 75

Hoofdstuk 7 Derde thema: Afgescheidenheid 80

- Het afbouwen van de persoon 80
- Uw wil geschiede / gelatenheid 83
- Non-dualiteit 85
- Vanuit de godheid 89

Hoofdstuk 8 Vierde thema:

Zuiverheid van de goddelijke natuur 92

- Ene zonder tweede 92
- Non-dualiteit als zuiverheid 94
- Het verlangen naar doorbreken 95
- Non-dualiteit als doorbraak naar de godheid 97
- De zandloper 100
- Het doorbreken 101

Hoofdstuk 9 Meditatie	104
Stilte in uw hoofd	105
Methoden tot zelfonderzoek	106
Le Saux	108
Rijpe en onrijpe leraren	111
Gedachtencontrole	112
Hoofdstuk 10 Inkeer	118
Bidden	118
Gebed aan het einde van de reis	121
Dag Hammarskjöld	124
Onder Gods hand leven	125
Een psalm van David	128
Entwerden	130
Eeuwigheid	130
Hoofdstuk 11 De rol van goed en kwaad	133
Ter beschikking stellen versus ontlopen	133
Mystiek en de rol van de zonde	134
Zonde en het Godsbeeld	136
Goed, kwaad en non-dualiteit	137
Zijn wil geschiede: zonde?	139
Doodzonde	140
Pasen	141
Hoofdstuk 12 De rol van het denken	143
Intelligere als gewaarzijn	143
Denken als gemakzucht	144
Geloven als extensie van het denken	146
Jezus' voorbeeldig sterven	148
De filters van het denken	149

Hoofdstuk 13 De praktijk 151

Aanbevelingen 151

Wedergeboorte/verlichting 154

Na verlichting 157

Conflicten 160

De wil 163

Zelfonderzoek 164

De leraar 167

Loslaten 169

Kerkelijk leven 172

Het resultaat 173

Samenspraak 177

Geraadpleegde literatuur 183

Verwijzingen in de tekst 184

Woord vooraf

In dit boek is niet gekozen voor een wetenschappelijke benadering van mystiek, maar voor de feitelijke, praktische kant. Ervaren verdient hier dan ook de voorkeur boven theoretiseren. Echte mystiek is niet altijd eenvoudig en dit boek leest daarom minder gemakkelijk dan een roman of een new-age boek. Kortom, het wordt werken. De mystiek van Meester Eckhart zoals die hier is uiteengezet, kan worden herkend als een heldere, sluitende methode, bijna een techniek. Hier en daar hard, elders weer mild. Maar uiteindelijk voorziet zij in het ultieme antwoord op de meest wezenlijke vragen in het leven.

Een aantal opmerkingen geef ik u graag vooraf mee.

Het lezen van dit boek is nog niet het ‘gaan van de weg’, dus dat lezen kunt u vrijblijvend doen. Wanneer u echter besluit tot het aangaan van de grootste uitdaging in een mensenleven – de weg naar innerlijke eenwording – dan begeeft u zich op een route die nogal wat van u gaat vergen. De mysticus Le Saux schreef ooit: ‘It is only for the strong.’ Die uitspraak verlangt wat nuancering.

Naar mijn opvatting is het een voorwaarde bij het gaan van deze weg dat u over het vermogen beschikt om met uw inleving diep in de dingen door te kunnen dringen, dat u een oprecht en krachtig verlangen heeft en dat u er de tijd voor neemt. De tijd om rustig te lezen, te bespiegelen en te verwerken. Uw verlangen zal zich af en toe in onverzettelijkheid moeten vertalen, om u op deze ‘smalle weg’ staande te kunnen houden. U zult bereid moeten zijn om alle in uw leven verza-

melde ideeën en concepten prijs te geven en dat is soms ingrijpender dan psychoanalyse. Het betekent een volstrekte kaalslag van uw persoonlijkheid.

Doorgaans is een traject als dat van wedergeboorte (dat wil zeggen eenwording of zelfrealisatie) nauwelijks te doen zonder een goede leraar, die u voornamelijk beschermt tegen uzelf, tegen de vindingrijkheid van uw ego en tegen het ontsporen op deze weg. U komt zo'n leraar beslist tegen wanneer u daar klaar voor bent. Maar vooralsnog hoeft u alleen maar te lezen.

Dan zult u vele malen het woord God tegenkomen. Dat woord is gekozen omdat het binnen de semantiek de absolute almacht en alomtegenwoordigheid het beste representeert. Maar zelfs voor atheïsten is dit boek geldend en van kracht, hoewel zij zichzelf hier en daar behoorlijk zullen tegenkomen waar sprake is van vooroordelen en gebrekkig zelfonderzoek, dan wel nonchalant denkwerk. Het woord God kunt u dus gerust vervangen door ieder ander woord waaraan u eenzelfde gevoelswaarde toekent. Mystiek is niet religie-gebonden. Voor de hindoe, de christen, de jood, de moslim en de boeddhist leidt de mystieke weg uiteindelijk tot dezelfde eenwording. Mystiek is een uitvoeringsmethode en geen leer, dogma of geloof.

Tot vervelens toe zal God (of het Absolute) de 'Ene zonder tweede' genoemd worden. Dit heeft als resultaat dat de betekenis van *alomtegenwoordigheid* gestalte krijgt, dat de werkelijke draagwijdte van het *zijn* duidelijk wordt en vooral dat inzicht ontstaat in wat *non-dualiteit* is. Dat zijn drie abstracties waarmee u in de mystiek gaandeweg vertrouwd moet raken, met als grootste uitdaging dat u er geen concepten van maakt, zodat niet stiekem grenzen worden aangebracht waar ze niet moeten zijn.

De mystiek van Meester Eckhart staat hier centraal. Wij zijn in het Westen gegrond in een christelijke cultuur en Eckhart is een belangrijke representant van de christelijke mystiek. Omdat mystiek mondiaal geldend is en in velerlei religieuze vormen voorkomt, lijkt een vergelijking van de huidige, actieve mystieke stromingen met die van de christelijke mystiek – ons historisch erfgoed – op z'n minst interessant. U zult dat in dit werk dan ook hier en daar tegenkomen. In ieder geval zijn benaderingen wederzijds ondersteunend. Wij hoeven niet per se boeddhist of hindoe te worden om de eenwording te realiseren en we zullen zien dat het vanuit het christendom evenzeer mogelijk is.

Wie het werk van Meester Eckhart leest, stuit gegarandeerd op passages die niet direct te begrijpen zijn. Soms lijken ze zelfs tegenstrijdig of onlogisch. Maar naarmate Eckharts taalgebruik en begrippenscala ons vertrouwder worden, zullen ook zijn uitspraken helderder worden. Naarmate men hierin groeit, ontvouwt zich het begrip vanzelf. Meester Eckhart schrijft:

Wie deze uiteenzetting niet verstaat, bedroefte zijn hart daar niet mee. Want zolang de mens nog niet op deze waarheid lijkt, zal hij deze uiteenzetting niet verstaan. Want het is een onverholen waarheid die onmiddellijk uit het hart van God is voortgekomen. (32Q)

'Want zolang de mens nog niet op deze waarheid lijkt', wat wordt daarmee bedoeld?

Sommige dingen kunnen met het verstand wel worden benaderd en zelfs begrepen, maar dat is niet genoeg; ze blijven een verstandelijk concept en worden voor de persoon in kwestie niet werkelijk tot levende waarheid. Dat gebeurt pas

nadat die mens tot wedergeboorte of verlichting is gekomen. Pas dan *is* men deze waarheid. En pas dan kunnen sommige uitspraken in het juiste licht worden gezien. Daaraan refereert Eckhart met bovenstaande uitspraak. Van u kan niet worden verlangd dat u zich dit allemaal eigen maakt, zolang u *zélf* het proces van eenwording niet ondergaat.

Bij het samenstellen van dit boek is dankbaar gebruik gemaakt van het basiswerk van Franz Pfeiffer en de vertalingen van Prof. Josef Quint en C.O. Jellema, zoals achterin dit boek vermeld. Uit deze bronnen heb ik selectief maar vrijelijk geciteerd wanneer dat voor het juiste begrip van belang was. Waar mijn uitleg en interpretatie verschillen van die van bovengenoemde auteurs, heb ik de vertaling van de oorspronkelijke teksten van Pfeiffer opnieuw bezien en zo nodig bewerkt. Ik heb daarbij het juiste begrip laten prevaleren boven mooi taalgebruik. Daarbij heb ik geprobeerd de bronvermelding zo helder mogelijk weer te geven, zodat nalezen voor een ieder zonder veel problemen mogelijk is.

De uitspraken van Meester Eckhart zijn in een afwijkende lettergrootte afgedrukt. Doorgaans verwijst het cijfer achter een citaat naar het nummer van de betreffende preek zoals die is toegekend door Prof. Josef Quint.

Ten slotte dank ik op deze plaats graag mijn vrouw Inge Gorris, die mij weer met geduld en bemoediging terzijde stond. Ook mijn vriend Drs. André Doesburg was, zoals reeds eerder, met zijn psychologisch vakmanschap van inspirerende invloed op het vervolmaken van deze handleiding voor Eckharts mystiek. Ik wens u veel leesgenoegen en inzicht.

C.B. Zuijderhoudt
Zweisimmen, augustus 2011

Wat is mystiek?

Mystiek is de leerschool, de weg, van een veronderstelde externe en persoonlijke God naar de onkenbare, alomtegenwoordige God, dan wel het Absolute. Het is de weg van een persoon die zich een God denkt – ‘ik hier en U daar’ – naar het verdwijnen van die persoon, waarna niets anders dan God blijkt te bestaan. Dat is mystiek.

Mystiek is een reis. Gedurende die reis is God aanspreekbaar, persoonlijk en is Hij voor mij de ander, de tweede. Ik denk mij veilig aan Zijn hand. Ik kan tot Hem bidden, Hem smeken, Hem prijzen en erop vertrouwen met Hem te verkeren.

Bij thuiskomst blijkt God niet zo te zijn, maar volstrekt anders. Bij thuiskomst blijkt Hij de Ene zonder tweede, de Onkenbare Alomtegenwoordige. Bij thuiskomst blijf ik voor altijd verdwaald, onvindbaar, opgelost en verloren in Hem. Dat is mystiek.

Het bovenstaande is nogal een statement. De dikke van Dale zegt over mystiek: ‘hartstochtelijk streven naar de bijzondere vereniging van de ziel met God en van God met de mens’. Dat klinkt toch een beetje anders. Daar worden drie verschillende partijen genoemd: God, de mens en de ziel. Wordt met verenigen hetzelfde bedoeld als met oplossen? Of betekent vereniging in dit geval een soort blijde reünie? Bestaat er wel zoiets als een ziel? Wat is van dit alles constateerbaar wáár?

Zo te zien rijzen er nogal wat vragen. Wat verstaan we bijvoorbeeld onder 'thuiskomst', waaraan hierboven wordt gerefereerd? Wat is dat en hoe gaat dat in z'n werk? Is zo'n thuiskomst plezierig? En waarom wordt God plotseling volstrekt anders bij die thuiskomst? Toch typisch dat God verandert van gepersonifieerd naar onkenbaar en van dicht bij mij en vertrouwd naar alomtegenwoordig en onvoorstelbaar. Het gaat bij thuiskomst kennelijk van persoonlijk naar onpersoonlijk, van concreet naar vaag, en toch spreken we over 'thuiskomen'?

Leg dat maar 'ns uit, denkt u.

Definities

Laten we zien of we hier samen klaarheid in kunnen brengen. Het verdient mijns inziens aanbeveling om eerst af te spreken hoe we bepaalde begrippen definiëren om daar geen misverstanden over te laten bestaan.

Wat verstaan we bijvoorbeeld onder 'ik', wat onder God, wat onder onkenbaar en onder alomtegenwoordig? Denken u en ik hetzelfde te bedoelen met het woord mystiek en met ziel en geest? Verschil van opvatting daarover is in de spreektaal in ruim voldoende mate aanwezig. Kijk bijvoorbeeld maar naar het woord waarmee we begonnen: mystiek. Het woord *mystiek* ijvert met het woord *spiritueel* om de eerste plaats als meest misbruikte term, vooral sinds de new-age industrie haar intrede deed.

Wat werkelijke mystiek inhoudt, is omschreven in de eerste twee alinea's. Daar staat dat mystiek kan worden gezien als een reis. Men *bedrijft* mystiek, dat wil zeggen: men is zoekend, tastend op een weg naar het opgaan in de oorsprong, in God of het Absolute, in de allerdiepste grond. Het is de religieuze weg, de weg van het re-ligare, dat wil zeggen: de weer-eenwording.